

AH BİZ VARSAYIMCI EKONOMİSTLER

Biz Ekonomistlerin belkide günlük yaşamımızda en fazla karşılaştığı soru ekonomik durumun niçin düzeltilemediği ve enflasyonun niçin düşüremediğidir. Konuyu uzun uzun dinlemeye tahammülü olmayan kişiler karşısında bu soruyu espri ile savuşturmak en iyi yol gibi görünüyor. Zira konunun anlatılması gereken o kadar farklı yönleri var ki uzun uzadıya bunların açıklanması ise çoğu zaman ekonomi bilmeyen birisine anlaşılmaz ve sıkıcı gelebilir. Alfred Marshall "**ekonomi hakkında her kısa ifade yanlış yorumlara yol açar. Burada kullandığım muhtemel istisna dahil**" derken sanırım benzer duygular içerisinde olmalıydı.

Ekonomi kıt olan kaynakların optimum kullanımı bilimidir İnsanların kıt olan zamanlarının bir kısmını ekonomi öğrenmeye ayırmalarını gerektirecek pek çok neden sayılabilir. Samuelson "kimsenin dünya görüşü bir tek dönem ekonomi öğreniminden sonra aynı kalmaz... Beşikten mezara kadar tüm yaşantı boyunca insan, ekonominin vahşi gerçekleriyle karşılaşacaktır. Bu seçmen olarak ekonominin ilkelerini bilmedikçe hiç bir zaman anlayamayacağımız konular üzerinde karar vermek zorunda kalacaksınız. Günlük kazancınız ekonomi ile ilgilidir. Bir tüketici olarak kazandığınız geliri harcamak da öyle. Tasarruf ve yatırım gibi ihtiyat akçelerinin ileriye dönük kullanımları konusunda ekonomi sizi bir deha olarak yetiştirmeyi garanti etmez. Fakat ekonomi bilmeyen bir kişi içinde bu oyunda kullanılan zarlar hep kötü gelecektir." diyerek bu nedenleri sayar. Samuelson'un belki de öngöremediği nokta bu oyunda kullanılan zarların hileli olabileceğidir. Hileli zarlarla oynana oyunda ekonomi bilmenin sonucu değiştirmeyeceğini söylemek kısmen bile olsa doğruluk payı içermektedir.

Ekonomi için varsayımlar bilimi de demek mümkündür. İktisatçının verilerini aldığı bilim dalları vardır Psikoloji, Sosyoloji, Siyaset bilimi, Antropoloji, Tarih ,İstatistik, Matematik bunlardan başlıcalarıdır. Bu kadar farklı bilim dalları ile alışveriş halinde olan ekonomi arşimed gibi kendisine bir değnek bir dayanak verilmesini halinde dünyayı yerinden oynatamaz. Ekonomistlerin Arşimed'den fazla araç ve gereçe ihtiyacı olacaktır. Bu araç ve gereçlere de **varsayım** denilir. Ekonomistlerin bu kadar çok varsayımlara başvurmaları "iktisatçıların bir tarafını mutlaka iptal etmek gerekir, (one hand or other hand) çünkü bir taraftan böyle olursa diğer taraftan şöyle olur diyorlar" Şeklilde esprilere de yol açmaktadır. Temel fıkraları kadar olmasada iktisatçılarınd varsayalım ki fıkraları insanların eğlence kaynağı olmaya devam etmektedir. İsveçli iktisatçı Axel Leijonhufvud, iktisat mesleğinin yöntemlerinin ilkel bir kabilenin ayinleri gibi antropolojik açıdan en iyi şekilde anlaşılabilceğini söyler. Ancak olayın daha da realist açıklaması Cambridge Üniversitesinden John Eatwel sden gelmiştir."Dünya Kurduğumuz modellere uymuyorsa bu daha çok dünyanın kötülüğündendir". İşte bu açıklama ekonomistlerin sığınabileceği bir liman gibidir.

Ekonominin diğer sosyal bilimlerle olan ilişkileri adeta bir zorunluluktur. Ancak yinede ekonomistler kendi bilim dalını diğer sosyal bilimlerden üstün görmekten geri kalmazlar. Oysa artık ekonomistler matematiğin esiridirler. Matematik ekonomi için Memluk devletine esir gelipte yönetimi ele geçirerek efendi olanları hatırlatmaktadır. Ekonomi dalında 1969 yılından bu yana Nobel ödülü verilmeye başlandı. Böylece sosyal bilimlerin kraliçesi olarak adlandırılan ekonomi İsveç Bilimler Akademisince taçlandırılmış oldu. Ekonomistlerin

bilimlerini üstün görmelerinin nedeni verilen bu taç olmasa gerek. Amerikalı filozof William James'e göre "insanın evrendeki durumu kedinin kitaplıktaki durumu gibidir, görür ve dinler, ama hiç bir şey anlamaz. Ne acıdır ki günümüzde matematik karşısında ekonomistlerin düştüğü durum kitaplıktaki kediden farklı görünmemektedir. Wassily Leontief gibi bir matematikçi bile artık bu süreçten rahatsızlık duyarak uzunca bir süre dergilere yazı vermedi. Leontief 1977-1981 arasında American Economic Review'de çıkan makalelerin %54' de saf matematik, %11'si verilere dayalı %11'sinde verisiz istatistiki analiz yapıldığını % 0.5'inde toplanan verilerin dolaysız ampirik analizinin yapıldığını söyler ve ekler. Kesin olarak bir tane deneysel araştırma bulduk o da güvercinlerin fayda maksimizasyonu ile ilgiliydi. Lester Thurow ise " Newton ve çağdaşları, bugünkü iktisatçılar gibi hareket etmiş ve modern bilgisayarla tanışmış olsalardı, belki de yerçekimi kanunu asla keşfedilmeyecekti". Robert Kuttner iktisadın sefaleti adlı makalesini Şu sözlerle bitiriyor. " Thomas Kuhn'un en sık anılan görüşünü hatırlatalım: bir paradigma ancak diğeri ile terkedilebilir. Ve bugün hiçbir ortodoksi karşıtı paradigma yer bulabilmiş değil. Çünkü iktisadi ortodoksi, mesleğin sosyolojisiyle, terfi yayın ve proje destekleme politikalarıyla güçlü tutulmaktadır. İktisat mesleğinde düşüncelerin serbest piyasası, bir modelin işlediği gibi işlemeyen bir piyasadır."

Felsefeci Leibniz 1710'da yazdığı tanrıyı savunma adlı eserinde "Bu dünya iyi bir dünya değildir. Ancak mümkün olanların arasında en iyisidir. Tanrı iyiliği, bir çok eksik dünyalar arasında en az eksik olanını seçmekle belirlemiştir" derken Görünmezliği ile adeta piyasaları tanrısı olan "invisible hand"de mümkün olanların arasından en iyisini ararken mi Second Best'e ulaşmıştı. Max scheler'e göre insanı özgür kılan Geist'dir. Arapça karşılığı ruh anlamına gelmektedir. Felsefi olarak

Geist Akıl,ide, bilinçtir. **Görünmez el** Ekonominin Geisti'midir? Onunda ekonomi felsefesindeki adı Rasyonel birey olabilir mi? Homo economus'u varsaymak düşüncesi ne kadar rasyonel bir düşüncedir? Felsefeci spinozada "insan kendi çıkarına olan şekilde davranır" diyor ve şunları ekliyordu "insanın özgürlüğü, aklın gücünde belirir, aklın gücü bilgiyle gerçekleşir ve aklın gücü mutlak değil bağıntılı bir güçtür." Rasyonel insanın yarattığı sömürü hangi aklın eseri?. Yoksa azalan verimler yasası yanında azalan rasyonelite veya azalan biliç gibi durumlar da geçerli olabilir mi?. Bu haliyle rasyonel bireyin, bacağına kıran efendisine " bu kadar oynarsan bacağıma kırarsın dememiş miydim" diye mırıldanan köle Epiktetos'tan farkı varmı? Marjinalite kavramında ekonomistler için inançlı bir hristiyanın mesihine kavuşması gibi bir şey olmuştur. Mesihin ardından da Kardinal (fayda)'in gelmesi de sürpriz olmasa gerek.

Voltaire göre ise kurallar çekilip hayatta talihliler ve talihsizler yerlerini almıştır. Yoksullar ve zenginler böylece oluşmuştur. Yoksul olarak karnını doyuracaksın "babam gibi sende efendinle çalış,onları eğlendir, merak etme karşılığını öderler aksi taktirde dilenirsin ve gururun kırılır". Zavallı Voltaire bugüne bakılınca yine iyi niyetliymiş. Kurada kazanma Şansınız 1/2 ama bugünkü ekonomik sistemde 1/2'nin zincirleme türevini almak gerekiyor.

Yoksa Malthus haklıymıydı? Ölümleri, doğal felaketleri, savaşları bir anlamda olumlu gelişmeler olarak kabul ederken toplu iktisatçı katliamlarında mı düşünmüştü? Malthusun çağlar ötesinden gelen sesi ülkemize, Asacaksın taksim meydanında üç beş ekonomisti bak işler nasıl düzeler şeklinde uyarlanabilir miydi?

Samuel Bowles' iktisatçılar hem rahip hem de mühendistirler.Oyuncakları ise ekonomidir. Kusurlu iktisat teorisinin sonuçları, pratik tavsiyeler konusunda iktisatçılara güvenildiğinde ortaya çıkar derken günümüz Türkiyesi ekonomisinin bir iktisatçı elinde düştüğü duruma biraz geçmişte olsa bir yorum getirmekte.

Gerçek olan řu ki ekonomi günlük hayatımızın bir parçası hayatımızı yönlendiren bilimlerin başında gelmekte. Keynes ünlü " İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı klasik eserinin son satırlarında neden ekonomi öğrenmeli sorusuna en iyi yanıtı verir. "Ekonomistlerin ve politika filozoflarının fikirleri, doğru olsun veya olmasın, sanıldığından daha etkilidirler. Gerçektende dünyayı bu fikirler yönetmektedir. **Her türlü entellektüel etkiden bağımsız olduğunu sanan pratik insanlar genellikle artık hayatta olmayan bir ekonomistin esiridirler."**

İsmail Güneş

Aralık 1995

